

УДК 330.32:331.101.262]:[33:004](477)

*Л.А. Дяченко, Л.М. Садула,
О.К. Сидор*

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ У КОНТЕКСТІ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Наукове дослідження присвячене формуванню системи розвитку людського капіталу у контексті цифрової економіки. Проаналізовано низку категорій, які знаходяться у взаємозв'язку та взаємозалежності із розвитком людського капіталу. Проаналізовано наукові здобутки зарубіжних авторів із даної тематики досліджень. Досліджено результати деяких науковців, які досліджували розвиток людського капіталу. Обгрунтовано необхідність досліджувати процеси, які сприятимуть більш кращому формуванню системи розвитку людського потенціалу. Це дозволить підвищити рівень низки соціально-економічних показників розвитку національної економіки, її інноваційність та конкурентоспроможність. На макрорівні досліджено деякі тенденції у розвитку людського капіталу в Україні, що є характерним в сучасних умовах. Визначено складові людського капіталу у контексті цифрової економіки та «Стратегії розвитку Львівської області на період до 2020 року». Із проведеного наукового дослідження зроблено деякі висновки щодо формування системи розвитку людського потенціалу у контексті цифрової економіки. Виявлено, що людський капітал може мати високу ринкову вартість та формувати в Україні ринок інтелектуального капіталу. З'ясовано, що економіка, яка заснована на знаннях та цифрова економіка – це основа макроекономічної стабілізації України. Запропоновано практичні заходи, що забезпечать більш краще формування системи розвитку людського капіталу та ринку інтелектуального капіталу в Україні. У даному науковому дослідженні запропоновано враховувати аспекти софтизації економіки та «сервізації інновацій», що формуватиме більш кращу систему розвитку людського потенціалу.

The scientific research is devoted to the formation of a human capital development system in the context of the digital economy. A number of categories are analyzed that are interrelated and interdependent with the development of human capital. The scientific achievements of foreign authors on this subject of research are analyzed. The results of some scholars who investigated the development of human capital were researched. The necessity of researching processes, which will contribute to a better formation of the system of development of human potential, is substantiated. This will increase the level of a number of socio-economic indicators of the development of the national economy, its innovation and competitiveness. At the macro level some tendencies in the development of human capital in Ukraine, which are characteristic in modern conditions, are investigated. The components of human capital in the context of the digital economy are determined and «Strategy for the development of the Lviv region up to 2020». From the research carried out, some conclusions have been made regarding the development of a human potential development system in the context of the digital economy. It has been found that human capital can have high market value and form the intellectual capital market in Ukraine. It is revealed that a knowledge-based economy and a digital economy are the basis of macroeconomic stabilization of Ukraine. Practical measures are proposed that will provide better formation of the human capital development system and intellectual capital market in Ukraine. This research proposes to take into account aspects of «economic software» and «service innovation», which will form a better system of development of human potential.

Ключові слова: капітал людський, ринок інтелектуального капіталу, потенціал людський, потенціал інтелектуальний, багатство нематеріальне, цифрова економіка, система, софт, сервізація.

Keywords: human capital, intellectual capital market, the human potential, intellectual potential, intangible wealth, digital economy, system, soft, servization.

Постановка проблеми. Процеси інтеграції та глобалізації, які здійснюють вплив на економічний стан країн, зумовлюють необхідність пошуку та впровадження інструментарію для кращих управлінських рішень, що зменшуватимуть ризики та забезпечуватимуть ефективні зміни. Розвиток людського капіталу, у контексті цифрової економіки, є вагомим чинником досягнення вищого рівня її ефективності, збільшує доходи людей і забезпечує їх фінансову стабільність, краще розвиває їх природні здібності, сприяє самореалізації та може бути стартовим капіталом у підприємницькій діяльності тощо. Саме тому, є потреба досліджувати процеси, які формують систему розвитку людського потенціалу, підвищують рівень інноваційного розвитку країни, забезпечують макроекономічну стабільність і стійкий розвиток національної економіки. Людський капітал і людський потенціал здатний стати основою національного багатства, запобігатиме деформуванню економічної системи України та підвищуватиме її економічний і соціальний ефекти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Низка соціально-економічних і політичних чинників, які негативно вплинули на розвиток національної економіки, зумовлює потребу у пошуках шляхів виходу із ситуації, яка склалася.

Розвиток економіки у 21 столітті характеризується як постіндустріальний, а важливим фактором у виробництві ВВП виступає «людський капітал». «Людський капітал», як запас знань, вмінь і навиків, що сформований у результаті її попередньої професійної діяльності, виступає вагомим фактором створення багатства країни. Інтелект людей формує «ринок інтелектуального капіталу», а така робоча сила має високу ринкову вартість. Слід зазначити, що розвиток цифрової економіки та ринку інтелектуального капіталу, зумовлює інноваційний розвиток економіки країни. А тому, формування системи розвитку «людського капіталу», у контексті розвитку цифрової економіки та суспільства України, є важливим аспектом у підвищенні рівня її конкурентоспроможності, збалансованого розвитку суспільства, а також створює додаткові можливості формувати нову якість розвитку людства.

Розглянемо, відповідно до теми наукової статті, чим саме характеризуються категорії «людський капітал» та «людський потенціал». Виявлено, що «капітал людський» – наявний у кожної особи запас знань, навичок, мотивацій [3., С.170]. «Потенціал людський – міра втілених у людині природних здібностей, таланту, рівня освіти, кваліфікації та їх здатність приносити дохід» [5., С.216]. Деякі дослідники включають у категорію «людський потенціал» ще: стан здоров'я; якість харчування; освіту; професійний досвід; фізичний стан; здатність до виживання; інші характеристики, що забезпечують продуктивність і самозабезпечення людей [9., С. 216].

Дослідження наукових здобутків зарубіжних авторів показали, що головними формами «капіталу людського» є наступне: капітал освіти та професійного навчання, капітал здоров'я, капітал інформаційний, капітал культурно – моральний, капітал трудовий і інтелектуальний тощо [1,2,8,9,10,11]. Було виявлено, що теорія людського капіталу передбачає розуміння взаємозв'язку та взаємозалежності доходів людини,

підприємств, суспільства тощо від природних здатностей людей, їх знань, вмінь і навичок. Серед науковців, у минулому часі, ідеї теорії людського капіталу досліджували А.Сміт, Г.Беккер, Й.Руус, С.Пайк, Л. Фернстрьом, Т.Шульц, Дж. Псахаропулос та ін., [1,2,8,9,10,11]. Г.Беккер вважав, що «людський капітал» - економічна категорія, а «спеціальний людський капітал» впливає на ринок праці, на заповнення вакансій робочих місць, на рентабельність підприємств тощо[1-2].Науковець Т.Шульц запропонував розглядати необхідність інвестувати у «людський капітал» по таких напрямках: 1)медичні установи та послуги, включаючи усі витрати, які впливають на тривалість життя, витривалість, силу та життєздатність людей; 2) навчання за місцем роботи; 3)формальна освіта на початковому, середньому та вищому рівнях; 4) програми навчання,зокрема в сільському господарстві; 5) міграція людей і сімей, щоби пристосуватися до зміни робочих місць [11.,С.9].

Наукові результати, у контексті теми статті, отримані авторами, дозволяють стверджувати наступне: доходи людей зростають із збільшенням ними витрат на освіту; природні здібності людей є їх стартовим капіталом; інвестиції у освіту сприяють новим можливостям людей у самореалізації, у їх фінансовій стабільності, у отриманні вищого статусу в суспільстві та забезпеченні кращої якості життя тощо.

Сучасні науковці: Ю. Бех, О. Бутнік — Сіверський, З.Варналій, В.Васильченко, В.Геєць, М.Долішній та інші також зробили вагомий вклад у наукові дослідження із даної тематики.

У взаємозв'язку та взаємозалежності із категорією «людський капітал» знаходяться категорії «людський потенціал» і «потенціал інтелектуальний». «людський потенціал - міра втілених у людині природних здібностей, таланту, рівня освіти, кваліфікації та їх здатність приносити дохід [5.,С.719]. «Людський потенціал» є основою багатства національного — сукупність створених і накопичених у країні працюю всього суспільства матеріальних благ, рівня освіти, виробничого досвіду, майстерності, творчого обдарування населення [6.,С.58].

До нематеріального багатства відносяться: освітній, кваліфікаційний, науковий, культурний, організаційний потенціал. Багатство нематеріальне — частина національного багатства, що складається з накопиченої виробничої майстерності й досвіду людей, їхніх здібностей, потреб, творчих обдарувань, знань та інформації в знаках та символах, а також культурних цінностей [7.,С. 58]. Узагальнюючим показником нематеріального багатства є рівень освіти та кваліфікації працівників.

«Потенціал інтелектуальний» - сукупність розумових здібностей людини до розумової діяльності із засвоєння, усвідомлення інформації, її систематизації, перетворення на знання [9.,С.14]. «Потенціал інтелектуальний» - є важливим фактором розвитку людського суспільства та знаходиться у взаємозв'язку із «освітнім потенціалом». «Освітній потенціал — сукупність реальних ресурсів освіти, які має суспільство для забезпечення свого розвитку» [6,С.661].

Постановка завдання та мета. Дослідити процеси формування системи розвитку людського потенціалу у контексті цифрової економіки, визначити його складові; а також запропонувати практичні заходи, що забезпечать формування системи розвитку людського капіталу та ринку інтелектуального капіталу в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглянемо, на макrorівні, які саме тенденції спостерігаються у розвитку людського капіталу в Україні.

Виявлено, що на вітчизняному та зарубіжних ринках праці існує висока конкуренція, а ринок праці потребує висококонкурентних фахівців та вкладень у їх підготовку та розвиток. Низка соціально-економічних та політичних факторів, що вплинула на розвиток національної економіки, зумовила зниження низки економічних результатів. Зміна смаків та уподобань споживачів на ринку товарів і послуг, як один із вагомих чинників розвитку національної економіки, вимагає впровадження інновацій у підприємствах та організаціях, що неодмінно пов'язано із людським капіталом, його потенціалом і розвитком цифрової економіки.

З'ясовано, що складовими людського капіталу є наступне: природні та придбані здібності людини; виховання; культура; здоров'я; трудова активність; тривалість життя людини; освіта; професійна підготовка; новітні знання, вміння та навички; практичний досвід; кваліфікація; здатність людини до перенавчання та адаптації тих умов, у яких вона перебуває; мобільність; мотивація, підприємницькі задатки тощо [1,2,8,9,10,11]. Саме такі складові і визначають структуру вкладень у розвиток людського капіталу, в т. ч. у контексті цифрової економіки.

Цифрова економіка, відповідно до «Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки», (схвалена КМУ від 17 січня 2018 року, № 67—р) це — діяльність, в якій основними засобами (факторами) виробництва є цифрові (електронні, віртуальні), як числові так і текстові [12]. Цифрова економіка базується на інформаційно - комунікаційних та цифрових технологіях та трансформує традиційну економіку від такої, яка споживає ресурси до такої економіки, що створює ресурси [12]. Основна мета цифровізації — насичення фізичного світу електронно — цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно - комунікаційного обміну між ними [12]. «Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки» визначає основні цілі цифрового розвитку, принципи цифровізації, напрями цифрового розвитку та «План заходів щодо реалізації Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018 - 2020 роки» від 17 січня 2018 року, № 67 — р. [12]. Серед напрямів розвитку цифрових компетенцій, як дуже вагомий чинник, визначено, що «рушійна сила цифрової економіки є людський капітал, тобто знання, таланти, навички, вміння, досвід, інтелект людей» [12]. Зазначені вище для реалізації завдання, що зумовлять вищий розвиток національної економіки, створять нову якість життя людей, розширять можливості громадян у придбанні нових цифрових навичок та сприятимуть вищому рівню конкурентоспроможності кадрів на ринку праці, забезпечать розвиток людського капіталу, але потребують формування певної системи, в т. ч. на макрорівні.

Розглянемо нижче сутність категорії «система» та сформулюємо засади її формування, що забезпечить розвиток людського капіталу у контексті цифрової економіки. «Система - це комплекс елементів та їхніх властивостей, взаємодія між якими зумовлює появу якісно — нової цілісності» [6., С.361]. Автори А.Холл і Р.Фейжін визначають також важливим у функціонуванні складної системи ще взаємодію певних елементів, що утворює підсистему. Об'єднуючи різні елементи системи, підсистема сприяє виконанню цілісної програми в розвитку системи. Наприклад, у межах підсистеми продуктивних сил, варто розглядати такі елементи, як людина, засоби праці, наука, та інші, кожний з яких складається з певної кількості компонентів. Елементи системи та компоненти підсистем перебувають у взаємовідносинах і зв'язках не лише

один з одним, а й із середовищем [10.,С.361]. А тому, відповідно до зазначених вище складових людського капіталу, є потреба у формуванні системи розвитку людського капіталу у контексті цифрової економіки, щоб запобігти деформуванню економічної системи України та підвищити економічний ефект. «Ефект економічний – кількісна та якісна характеристика впливу елементів економічної системи на результативність її функціонування [5., С.506]. Важливо зазначити, що формування системи розвитку людського капіталу зумовлює появу вищого рівня ефекту соціального та ефекту духовного, що впливає на розвиток соціальних умов життя людини, її духовний та інтелектуальний розвиток.

За матеріалами Державної служби статистики в Україні розглянемо низку економічних показників, які впливають на формування та розвиток людського капіталу. За даними табл.1.4. «Основні соціально – економічні показники» валовий внутрішній продукт (ВВП) за 2015-2017 роки аналогічно становив: 1988, 5 млрд.грн; 2385,4млрд. грн; 2982, 9млрд.грн. [13.,С.20]. ВВП у 2016 році, порівняно до 2015року зріс на 11,96 %, а у 2017році, порівняно до 2016року також зріс на 25,05 %.

За даними розділу «Зовнішньоекономічна діяльність», табл.17.10. «Прямі інвестиції в Україну, за видами економічної діяльності, у 2017 році становили: на 1.01.2017року - 37513, 6 млн. дол США, а на 31.12.2017року - 39144, 0 млн. дол. США [13.,С.190]. Проаналізуємо, яку частку у загальному обсягу прямих інвестицій в Україну, станом на 1.01.2017року та станом на 31.12.2017року становлять прямі інвестиції у освіту і охорону здоров'я та надання соціальної допомоги. Розраховано, що станом на 1.01.2017 року частка прямих інвестицій у освіту, в Україні, становила 0, 058%, а у охорону здоров'я та надання соціальної допомоги – 0, 12% (0,1186%).

Розрахунок цих показників, станом на 31.12.2018 року, показав, що частка прямих інвестицій у освіту, в Україні, становила 0, 055 %, а у охорону здоров'я та надання соціальної допомоги – 0, 12 % (0,1180%).

Отримані результати, щодо зазначених вище двох показників, свідчать про наступне: прямі інвестиції у освіту в Україні впродовж 2017 року знизились на 0,003%, а у охорону здоров'я та надання соціальної допомоги практично залишилися без змін.

Розглянемо, відповідно даних Державної служби статистики України, табл.1. «Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, за галузями наук» за період 2010 – 2017 років. Дана табл. 1. відображає тенденції змін кількості працівників, які були задіяні у виконанні наукових досліджень і розробок, за галузями наук, за період 2010-2017роки [13.,С.207].

Відповідно даних табл.1. спостерігається тенденція щорічного зниження кількості працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, у різних галузях наук.

Розглянемо та порівняємо витрати на наукові дослідження у різних галузях наук, відповідно даних Державної службистатистики України, табл.2. «Внутрішні витрати на виконання наукових досліджень і розробок, за галузями наук» за період 2010 – 2017 років.

Табл. 1.

Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, за галузями наук [13., С.207].

(осіб)

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Усього	182484	175330	164340	155386	136123	122504	97912	94274
природничі	27410	26761	25950	23782	21301	20406	24777	22140
технічні	73083	70577	66667	64279	54692	50060	47816	48985
медичні	11283	11230	10837	10171	8875	8538	6410	5228
сільськогосподарські	14473	12845	11579	11228	10038	9068	7283	7451
суспільні	16102	15342	14376	13219	10947	9133	7731	7239
гуманітарні	3491	3474	3787	3190	3090	2958	3895	3231
багатогалузовий напрям	36642	35101	31144	29517	27180	22341	...	...

Табл. 2.

Внутрішні витрати на виконання наукових досліджень і розробок, за галузями наук [13., С.207].

(у фактичних цінах; млн.грн)

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Усього	8107,1	8513,4	9419,9	10248,5	9487,5	11003,6	11530,7	13379,3
природничі	1664,7	1961,8	2117,2	2175,0	1965,2	2048,8	2435,6	2702,7
технічні	4544,7	4500,5	5053,0	5856,7	5433,2	6975,5	7514,7	8541,0
медичні	363,4	423,8	446,3	467,8	514,3	398,1	324,0	459,3
сільськогосподарські	534,2	545,7	618,7	604,3	576,6	568,4	642,7	821,9
суспільні	404,0	437,9	527,6	505,1	427,5	390,0	380,4	530,4
гуманітарні	131,6	141,0	154,8	192,5	190,2	198,1	233,3	324,0
багатогалузовий напрям	464,5	502,7	502,3	447,1	380,5	424,7	...	...

Дана табл.2. відображає тенденції змін внутрішніх витрат на виконання наукових досліджень і розробок, за галузями наук, за період 2010-2017роки [13., С.207]. Відповідно даних табл.2. спостерігається позитивна динаміка, в основному, збільшення внутрішніх витрат на виконання наукових досліджень і розробок, за галузями наук.

Проаналізуємо ще інші важливі чинники, за матеріалами Державної служби статистики України, розділу 20 «Наука та інновації», які мають певний зв'язок із темою дослідження: 1) Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок; 2) Внутрішні витрати на виконання наукових досліджень і розробок.

Отже, «Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок», за 2013-2017 роки аналогічно становила: 155386 тис. осіб; 136123 тис. осіб; 122504 тис. осіб; 97912 тис. осіб; 94274 тис. осіб. Проаналізуємо тенденції їхніх змін. У 2014 році «Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок» зменшилася на 12, 4% відповідно до 2013 року; у 2015 році даний показник

також зменшився на 10, 01% відповідно до 2014 року; у 2016 році даний показник також зменшився на 20, 1% відповідно до 2015 року; у 2017 році даний показник також зменшився на 3,72 % відповідно до 2016 року. Дана тенденція зміни показника «Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок» свідчить про зниження працівників, які здійснювали наукові дослідження за період 2013-2017роки. [13.,С.204].

Дослідження показника «Внутрішні витрати на виконання наукових досліджень і розробок», за 2013-2017 роки показало таку тенденцію: 10248,5 млн. грн; 9487, млн. грн.; 11003. 6 млн. грн.; 13379, 3 млн. грн. Розрахуємо динаміку зміни даного показника за 2013-2017 роки. Отже, «Внутрішні витрати на виконання наукових досліджень і розробок» у 2014 році, порівняно до 2013 року зменшилися на 7,43%; у 2015 році порівняно до 2014 року зросли на 15, 98%; у 2016 році порівняно до 2015 року зросли на 4,79%; у 2017 році з порівняно до 2016 року зросли на 16, 03%. Позитивна тенденція зміни даного показника спостерігається за період 2015-2017роки.

Дослідження тенденцій динаміки змін низки економічних показників, що вказано вище, дозволяє зробити висновки: є потреба переорієнтувати діяльність системи освіти і здійснювати більші вкладення у її інноваційний розвиток; трансформувати зміст освіти відповідно до тих ринкових умов, у яких зараз перебуває національна економіка; сприяти вищому рівню підготовки конкурентоспроможних кадрів, які краще задовольнятимуть вимоги сучасного ринку праці; підвищувати рівень і результати наукової та академічної діяльності; підтримувати процеси доброчесності у ВНЗ і наукових установах; створювати нові можливості для розвитку людського капіталу тощо.

Розглянемо, за матеріалами «Стратегії розвитку Львівської області на період до 2020 року», як практично можна сприяти формуванню системи розвитку людського капіталу, в т. ч. у контексті цифрової економіки. Побудова конкурентоспроможної економіки Львівської області не є можливою без розвитку людського капіталу та вимагає реалізації низки заходів, відповідно до тих умов, які склалися у даному часовому періоді. До очікуваних результаті, відповідно до «Стратегії розвитку Львівської області на період до 2020 року», у контексті теми статті, відноситься наступне: 1)розвиток освітньої інфраструктури «економіки знань»; 2) підвищення інноваційної активності школярів та студентів; 3)збільшення кількості молоді, яка займається науковою, науково-технічною. дослідно-конструкторською роботою; 4)розвиток та підвищення ефективності інноваційної інфраструктури; 5) розвиток людського та соціального капіталу; 6)духовного формування нації і задоволення культурних потреб населення; 7)популяризація здорового способу життя; 8)підвищення загальнокультурного, інтелектуального та професійного рівня населення; розвиток народних традицій і культури; 9)збільшення середньої очікуваної тривалості життя; формування здорового способу життя;10) більш гнучка, практично орієнтована, доступна для населення система вищої та професійно – технічної освіти; 11) оптимізована мережа професійно – технічних навчальних закладів, покращення їх матеріальної бази для підготовки за потрібними в регіоні професіями; 12) підвищення рівня працевлаштування випускників ВНЗ регіону; 13) розвиток освіти впродовж життя тощо [14].

Формування системи розвитку людського капіталу, у контексті цифрової економіки, є взаємопов'язаним також із аспектами «софтизації економіки і «сервізації інновацій».

«Софтизація (від англ. soft – м'який; нематеріальний) – процес перетворення нематеріальних ресурсів (послуг, інтелектуального потенціалу підприємства, галузі, економіки країни, суспільства, окремої особистості) у важливий фактор економічного розвитку [4., С.114]. Софтизація, у контексті розвитку людського капіталу, є процесом, що забезпечує його формування, розвиток, використання нематеріальних ресурсів та зумовить створення кращих умов для інноваційного розвитку національної економіки тощо.

В економіці, заснованій на знаннях, найважливішим складовим компонентом «софтизації» є «сервізація» (від англ. servization, service – обслуговування, послуги) – процес передачі нематеріальних ресурсів (поширення послуг), створених вченими, дослідниками, винахідниками для їх практичного використання в інноваційній діяльності [4., С.115]. Сервізація, у контексті розвитку людського капіталу, змінює інфраструктуру, сприяє розвитку сфери послуг, де вагомим чинником та виробничим ресурсом виступають новітні знання, освіта, інтелект, вміння, навички, практичний досвід тощо.

Висновки з проведеного дослідження. Підсумовуючи наукове дослідження, щодо формування системи розвитку людського потенціалу у контексті цифрової економіки, варто зазначити наступне:

-1) основним виробничим ресурсом, у сучасних умовах розвитку національної економіки, а також у контексті цифрової економіки, виступає людський капітал, інтелектуальний капітал, що може мати високу ринкову вартість тощо;

-2) інформація та знання є вагомим чинником на ринку інтелектуального капіталу та здатні забезпечити революційний прорив у розвитку національної економіки, підвищенні рівня її конкурентоспроможності, інтенсивне економічне зростання тощо;

-3) економіка заснована на знаннях, цифрова економіка, людський капітал та людський потенціал – це основа інноваційного розвитку, макроекономічної стабілізації та більш вищого рівня національної економіки, а також поява додаткових можливостей сплачувати зовнішні борги України тощо.

Відповідно до теми наукового дослідження авторами пропонується наступне: 1-на макrorівні, при формуванні державних стратегічних планів діяльності, а також при визначенні цілей і завдань сталого та збалансованого розвитку України, є необхідним не лише визначити джерела інвестування, а й здійснювати дієвий контроль за їх використанням; 2- при формуванні системи розвитку людського потенціалу, а також його відтворення, у контексті цифрової економіки, є потреба вносити актуальні зміни в системи оплати праці, які би сприяли такому розвитку та узгоджувалися із особливостями регіонального ринку праці; 3- збільшити обсяги інвестицій і державного фінансування на розвиток ринку інтелектуального капіталу в Україні та диверсифікувати їх джерела; 4- створити більш сприятливі умови для інвестування на ринку інтелектуального капіталу в Україні; 5- залучати роботодавців до організації науково – навчального процесу у ВНЗ тощо.

1. Беккер Г.С. Человеческое поведение:экономическийподход.Избранные труды по экономической теории /Г.С.Беккер; пер.с англ.— М.: ГУВШЭ, 2003.— 672с.;
2. Becker I.G. Investment in Human Capital // The Journal of Political Economy, 1962.— № 70 (5). — P. 9 – 49;
3. Городяненко В.Г. Соціологічна енциклопедія / В.Г.Городяненко – К.: Академвидав, 2008. – 456с.;
4. Князевич А.О. Управління інфраструктурним забезпеченням інноваційного розвитку економіки/А.О.Князевич:моногр.:Рівне:Волинські обереги, 2018.— 362с.;
5. Мочерний

С.В. Економічна енциклопедія / С.В. Мочерний; – У трьох томах. Т.2. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – 848с.; 6. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.3. / С.В.Мочерний; – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 952 с.; 7. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія / С.В. Мочерний; – У трьох томах. Т.1. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000 – 864 с.; 8. Psacharopoulos G. Returns to Investment in Education: A Further Update [Electronic resource] / G. Psacharopoulos, H. A. Patrinos// The World Bank, Polici Research Working Paper. – September 2002. – № 2881. – Mode of access: <http://elibrary.worldbank.org/doi/pdf/10.1596/1813-9450-2881/>; 9. Русс Й. Интеллектуальный капитал: практика управления / Й. Русс, С. Пайк, Л. Фернстрем; пер. с англ. под ред. В.К.Дерманова. – 3-е изд – СПб.: Высш. шк.менеджмента, 2010 – 436с.; 10. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. – М.: Изд – во социально – экономической литературы, 1962. – 684с. 11. Schultz Theodore W. Investment in Human Capital / Schultz Theodore W. // The American Economic Review / – Vol. 51 – № 51(Mar. 1961). P.1-17.; 12. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.kmu.ua/>(дата звернення: 4.11.2018 р.); 13. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>(дата звернення: 4.11.2018 р.); 14. Офіційний сайт Львівської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.loda.gov.ua/>(дата звернення: 4.11.2018 р.).

УДК 339.542.2:004(045)

В.В. Верьовкін

ЕКОНОМІЧНИЙ ПОЯС ВЕЛИКОГО ШОВКОВОГО ШЛЯХУ, НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

У статті здійснено аналіз та систематизація існуючого матеріалу, в якому висвітлено різні аспекти нового тренду розвитку економіки «Індустрія 4.0» (або Четвертої промислової революції). Проведене дослідження дозволяє прийти висновку, що логічним наслідком зміни зовнішньоекономічної та її складової – розвитку митної сфери. На основі проведених досліджень зроблено висновок, що Україна має достатній потенціал для того щоб зайняти одне із провідних місць серед країн-лідерів нової концепції розвитку економіки і впровадження Митниці 4.0.

The article analyzes and systematizes the existing material, which covers various aspects of the new trend of economic development «Industry 4.0» (or the Fourth Industrial Revolution). The conducted study allows us to conclude that the logical consequence of changes in foreign economic and its component - the development of customs. Based on the research conducted, it was concluded that Ukraine has sufficient potential to occupy one of the leading places among the leaders of the new concept of economic development and the introduction of Customs 4.0

Постановка проблеми в загальному вигляді, її актуальність та зв'язок із науковими завданнями. В даний час ми стоїмо на порозі технічної революції, яка повністю змінить наш спосіб життя, роботи і комунікації. Нас чекає найбільша за всю історію людства трансформація – найбільша за масштабом і складністю. Але рухатись ми будемо до неї плавними кроками, оскільки шлях цей не короткий. Ми ще не знаємо, як саме відбудеться цей переворот, але вже ясно: відповідь на нього має бути відповідною за масштабом самої революції; повинні змінитися всі учасники гло-